

плановата икономика традиционни занаяти изпадат в криза. С други думи, не само че останалите без работа нискоквалифицирани работници от закритите индустриални предприятия и земеделски стопанства не възстановяват занаятите, а напротив – от традиционния за определена ромска субгрупа занаят постепенно се отказват значителен брой индивиди. В изследвания от нас социален контекст – селската среда – те нямат особено голям избор от икономически стратегии, нещо повече, значителна част от тях не притежават почти никаква земя, която биха могли да обработват. За да се справят с безработицата и мизерията, ромите започват да използват различни икономически стратегии, отговарящи на условията на пазарната икономика и контекста на глобализацията.

Значителна част от лударите в Йоаким Груево и Ягодово емигрират зад граница. Най-често споменаваната държава е Гърция, но екипът ни регистрира и други случаи, свързани с Холандия, Испания, Германия и Австрия⁴⁰. Професионалната им заетост е средно- и нискоквалифицирана. Обикновено работят легално. По-дългият престой е свързан с намирането на по-добра работа, а членовете на рода и разширеното семейството, които са живели в България като нуклеарни семейства, се събират, за да си помагат. Един кратък фрагмент от дълбочинно интервю, може да покаже какви са практикуваните професии:

“...снахата работи на таверна, сина ми работи със един майстор, другите работат кърска работа, децата ходат на училище [...] Имат си документи. Не са жители, но имат документи. Право имат да работат там. Децата посещават училище. Ами сина ми вече 5 години, дъщерята – 2 години. [...] Другите двама [дъщерята и зета] – по полето, снахата работи на таверна. Берат маслини. Е са – домати, чушки, заразават. Зимата берат маслини...” (ж, 46).

Подобна стратегия – за работа извън страната – имат и част от от бургуджиите от село Куклен. Страните в които е популярно да се ходи са Холандия, Англия, Израел, Кипър и Гърция. Трудовата им заетост е нелегална. Работата, която вършат, обикновено е ниско- и неквалифицирана – миячи, чистачи, берачи на плодове. В почти анекдотичен вид се разказва за едно семейство, живеещо на ул. Еделвайс, членовете на което в Кипър са работели във ферма за щрауси. Престоят на бургуджийските семейства в Европа обикновено е 3 месеца

⁴⁰ Гурбетът като икономическа стратегия е характерен за субгрупата на лударите и преди 1989 г. В периода на социализма значителна част от тях работят в Коми в системите на строителството и дървопреработвателната промишленост. В резултат от тези пътувания, в Ягодово и в Йоаким Груево има по няколко семейства, в които живеят “руски снахи”. След 1989, в първите години от прехода, лударите преоткриват своята румънска идентичност и започват да търсят препитание в Румъния. Там обаче са приети като “румънски цигани” и се ползват с по-нисък обществен статус, отколкото в България. По тази причина, голяма част от тях се завръщат обратно в България.